

Maria Rólkowska

Uczenie się i postrzeganie języka polskiego oraz kultury polskiej przez studentów programu Erasmus jako aspekt komunikacji międzykulturowej

Media – Kultura – Komunikacja Społeczna 9, 72-83

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maria Rólkowska

Uczenie się i postrzeganie języka polskiego oraz kultury polskiej przez studentów programu Erasmus jako aspekt komunikacji międzykulturowej

Słowa kluczowe: język polski jako obcy, kultura polska, program Erasmus, studenci obco-krajowcy w Polsce, komunikacja międzykulturowa

Key words: Polish as a foreign language, Polish culture, Erasmus programme, foreign students in Poland, intercultural communication

W 2012 roku obchodzono dwudziestą piątą rocznicę powstania programu Erasmus w Europie, zaś 2013 rok to piętnastolecie istnienia tego programu w Polsce. Na stronie internetowej Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie można przeczytać o nim następujące informacje:

Program Erasmus powstał w 1987 roku jako program wymiany studentów. Mimo że jego zasięg i cele poszerzały się w kolejnych latach, główna idea pozostaje ta sama: rozwijanie międzynarodowej współpracy między uczelniami. Nazwa Erasmus nawiązuje do imienia holenderskiego filozofa i teologa, humanisty, Erazma z Rotterdamu [...] jest programem dla uczelni, ich studentów i pracowników. Wspiera międzynarodową współpracę szkół wyższych, umożliwia wyjazdy studentów za granicę na część studiów i praktykę, promuje mobilność pracowników uczelni, stwarza uczelniom liczne możliwości udziału w projektach wraz z partnerami zagranicznymi¹.

Polskie uczelnie, jak można przeczytać w innych materiałach Fundacji, po raz pierwszy włączyły się w działania programu Erasmus w roku akademickim 1998/1999². Również na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie program ten istnieje od początku jego funkcjonowania w naszym kraju³. Obchody podwójnej, okrągłej rocznicy programu Erasmus stały się impulsem do zajęcia się tematem studentów programu Erasmus na UWM – aby przytoczyć choć część statystyk związanych z przyjazdami studentów z innych krajów w ramach tej wymiany do Olsztyna, ale także aby przyjrzeć się funkcjonowaniu studentów tego programu przyjeżdżających do Polski, ich adaptacji kulturowej, a przede wszystkim ich stosunkowi do nauki języka

¹ [Online] <<http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/o-programie>>, dostęp: 7.02.2012.

² Zob. *10 lat Erasmusa w Polsce 1998–2008*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie, Warszawa 2008, s. 21.

³ Zob. M. Rudzki, *Nowa era Erasmusa*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 2012, nr 11, s. 19.

polskiego jako języka kraju, w którym spędzają jeden lub dwa semestry swej uniwersyteckiej edukacji.

Warto już na wstępie zaznaczyć, że motywacja do uczenia się języka polskiego jest w przypadku studentów programu Erasmus inna niż obcokrajowców zamierzających zamieszkać w Polsce na stałe (na przykład z powodu zawarcia związku małżeńskiego) lub co najmniej przez kilka lat (z powodu podjęcia i ukończenia studiów lub pracy w Polsce). Inna – to znaczy zwykle zdecydowanie mniejsza, gdyż studenci programu Erasmus pozostają w Polsce zwykle tylko przez jeden lub dwa semestry. Dlatego też znajomość języka polskiego nie jest dla nich warunkiem koniecznym do swobodnego funkcjonowania w naszym kraju w przestrzeni życia społecznego i publicznego, ale jest elementem ułatwiającym komunikowanie się w Polsce. (Wielu studentów programu Erasmus zauważa, że ich relacje z Polakami – na przykład z obsługą w sklepie czy restauracji – są zdecydowanie miłsze, gdy oni – czyli obcokrajowcy – mówią lub przynajmniej próbują rozmawiać po polsku).

Trzeba jasno powiedzieć, że język polski nie jest dla studentów programu Erasmus narzędziem komunikacji międzykulturowej – jest nim przede wszystkim język angielski. Tylko nieliczna grupa studentów obcokrajowców posługuje się na co dzień językiem polskim w kontaktach z Polakami (ci, którzy mówią po polsku najlepiej lub też ci, którzy są do tego niejako przez sytuacje komunikacyjne zmuszeni – na przykład spotykając się z Polakami, zwykle z osobami starszymi, które nie znają języka angielskiego). Znajomość języka polskiego jest dla studentów programu Erasmus przede wszystkim elementem ułatwiającym komunikację międzykulturową w życiu codziennym w Polsce.

Od 2005 roku na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie działa Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców – jednostka ogólnouczelniana, której zadaniem jest nauczanie języka polskiego i kultury polskiej przede wszystkim przyjeżdżających na wymianę do tej uczelni studentów programu Erasmus, ale także – choć rzadziej – studentów z programu DAAD, stypendystów RP czy też obcokrajowców niebędących studentami⁴. Jednak – na potrzeby niniejszego artykułu – przytoczone zostaną tylko dane dotyczące studentów programu Erasmus podejmujących naukę języka polskiego jako obcego.

Trzeba też zaznaczyć, że kursy języka polskiego nie są zajęciami obowiązkowymi dla studentów programu Erasmus – wybierają je tylko osoby chętne i zainteresowane nauką języka. Poniższe dane – o liczbie studentów uczęszczających na kursy w poszczególnych latach – są zatem jednocześnie informacją o tym, studenci przyjeżdżający z jakich krajów uczyli się najchętniej języka polskiego. Dane obejmują lata 2005–2012, czyli okres, od kiedy powstało Centrum do wspomnianej już rocznicy dwudziestopięciolecia programu

⁴ Więcej informacji o działalności Centrum w: *Polskość z daleka i z bliska. Publikacja jubileuszowa z okazji pięćciolecia działalności Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*, red. I. Ndiaye, M. Rólkowska, Olsztyn 2010, s. 7–11.

Erasmus w Europie. Oprócz kursów semestralnych, obejmujących 60 godzin nauki języka, Centrum przeprowadziło również czterokrotnie (w latach 2008, 2010, 2011, 2012) miesięczne, intensywne kursy EILC – Erasmus Intensive Language Course – dla studentów programu Erasmus rozpoczynających studia w Polsce. (Każdy kurs EILC odbywał się we wrześniu, bezpośrednio przed rozpoczęciem roku akademickiego, i obejmował około 120 godzin nauki języka polskiego na poziomie początkującym – A1). Także studenci kursów EILC sami wybierali uczelnię prowadzącą kurs i decydowali się na wzięcie w nim udziału – dlatego i w przypadku tych kursów można założyć, że to studenci programu Erasmus z poszczególnych krajów decydowali o tym, czy będą uczyć się języka polskiego podczas pobytu w Polsce, czy też nie, i w jakim ośrodku uniwersyteckim.

Oto dane o narodowościach i liczebności studentów programu Erasmus, którzy uczyli się języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie w latach od 2005, od semestru letniego, do 2012 – do semestru zimowego włącznie (tab. 1)⁵:

Tabela 1

Narodowość i liczebność studentów programu Erasmus uczących się języka polskiego jako obcego na UWM w Olsztynie w latach 2005–2012

Kraj pochodzenia studentów	Liczba studentów
Włochy	94
Hiszpania	85
Turcja	66
Niemcy	41
Portugalia	10
Litwa	8
Łotwa	8
Francja	6
Czechy	5
Węgry	4
Wielka Brytania	3
Szwecja	2
Słowacja	2
Finlandia	1
Bułgaria	1
Austria	1

⁵ Dane pochodzą z materiałów archiwalnych Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców UWM w Olsztynie.

Jak wynika z powyższego zestawienia, najwięcej studentów programu Erasmus uczących się języka polskiego jako obcego na UWM pochodziło z Włoch (94 osoby), Hiszpanii (85 osób) i Turcji (66 osób). Co ciekawe, na pierwszych trzech miejscach znalazły się państwa odległe od Polski oraz odmienne językowo, a w przypadku Turcji – zdecydowanie różne także kulturowo. Na czwartym miejscu znalazł się kraj sąsiedzki – Niemcy (41 studentów), ale również należący do innej grupy językowej. Inni sąsiedzi, z krajów słowiańskich – Czech i Słowacji – nie stanowili licznych grup studentów uczących się polskiego (5 osób i 2 osoby) – zapewne ze względu na to, że dzięki wielu podobieństwom między naszymi językami język polski nie był dla nich szczególnie trudny do nauki. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku nauki języka polskiego przez studentów z krajów byłego Związku Radzieckiego – Litwy i Łotwy (po 8 osób), którzy, zapewne dzięki znajomości języka rosyjskiego, także dobrze radzili sobie w Polsce pod względem językowym. Studenci uczący się polskiego z Wielkiej Brytanii, Szwecji, Francji, Węgier pojawiali się w Olsztynie sporadycznie, obecne były również pojedyncze osoby z Finlandii, Bułgarii i Austrii. W sumie w analizowanych latach języka polskiego na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie uczyło się 337 studentów programu Erasmus z 16 krajów.

Powyższe zestawienie pokazuje również, że języka polskiego jako obcego uczyli się przede wszystkim studenci programu Erasmus z krajów odległych geograficznie, językowo, a także kulturowo. Wydaje się to jak najbardziej logiczne, że z powodu wielu różnic studenci właśnie z tych krajów decydują się na naukę polskiego, aby poczuć się pewniej w nowej kulturze, poznać ją lepiej, między innymi poprzez naukę języka nowego dla nich kraju. Może tu działać także zasada zainteresowania odmiennością – studenci programu Erasmus wkraczają w odmienny krąg językowy i kulturowy, więc tym bardziej chcą go poznać. Ciekawość kulturowa jest wymieniana jako jeden z najważniejszych czynników, które decydują o przyjeździe studentów programu Erasmus właśnie do Polski⁶. Oczywiście, można argumentować, że właśnie z tych krajów najwięcej studentów przyjeżdża na UWM w związku z umowami zawartymi między uczelniami, ale – jak już zostało wspomniane – nauka języka polskiego nie jest obowiązkowa, a więc nie przekłada się to bezpośrednio i niejako automatycznie na liczbę studentów uczących się polskiego. Również z publikacji Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie wynika, że w latach 1998/1999 – 2006/2007 do Polski przyjeżdżało najwięcej studentów programu z: Niemiec, Francji, Hiszpanii i Włoch i, na kolejnych miejscach, z Portugalii oraz Turcji⁷, co znajduje odzwierciedlenie w liczebności i narodowościach studentów programu Erasmus najczęściej uczących się języka polskiego jako obcego na olsztyńskim Uniwersytecie.

To, że najchętniej uczą się języka polskiego studenci programu Erasmus pochodzący z najodleglejszych geograficznie, kulturowo i językowo krajów,

⁶ Zob. *10 lat Erasmusa w Polsce...*, s. 98.

⁷ Zob. tamże, s. 62–63.

potwierdzają sami obcokrajowcy. Jeden z Włochów, student prawa i administracji, zapytany o powody przyjazdu do Polski, udzielił następującej odpowiedzi mediom uniwersyteckim: „Do wyboru miałem takie kraje, jak Hiszpania, Portugalia, Niemcy, jak również Polska. Chciałem wyjechać jak najdalej od Włoch. Chciałem, aby był to kraj kompletnie odmienny od Włoch pod względem kulturowym, z nieznanym dla mnie językiem, historią i tradycjami”⁸.

Z badań przedstawionych w publikacji Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji wynika również, że jednym z powodów wyboru Polski jako kraju pobytu przez studentów programu Erasmus jest atmosfera miasta i kraju uczelni przyjmującej. W przypadku naszego kraju została ona przez przyjeżdżających studentów oceniona bardzo wysoko – na 4,45 punktu w pięciostopniowej skali⁹.

Studenci programu Erasmus oceniają język polski jako trudny lub nawet bardzo trudny do nauki, poznają go zatem zwykle na poziomie początkującym – A1. Tylko mniej niż połowa studentów uczących się polskiego i pozostających w Polsce na kolejny semestr kontynuuje naukę na poziomie A2 lub wyższym. W latach 2005–2012 Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców UWM przeprowadziło łącznie 41 kursów języka polskiego jako obcego, w tym 26 kursów na poziomie A1, 12 kursów na poziomie A2 i trzy kursy na poziomie B1¹⁰.

Zwykle studenci poznają język polski na tyle, aby radzić sobie w typowych sytuacjach życia codziennego – prowadzić proste dialogi w sklepie, restauracji, kupić bilet autobusowy, zapytać o drogę. Znają podstawowe czasowniki związane z życiem codziennym w czasie teraźniejszym, czas przeszły i przyszły prosty, cyfry od 1 do 1000, dni tygodnia, miesiące, pory roku, potrafią określać godziny, znają formę biernika, dopełniacza, narzędnika i miejscownika liczby pojedynczej. Przyswajają sobie też podstawowe słownictwo – potrafią nazwać po polsku artykuły spożywcze, ubrania, nazwy mebli, kolory. Już po tygodniu (kursu intensywnego) lub dwóch (kursu semestralnego) zaczynają posługiwać się swobodnie prostymi zwrotami i zdaniami: „dziękuję bardzo za...”, „przepraszam, gdzie jest...”, „nie rozumiem”, „proszę powtórzyć” itp. Należy też zaznaczyć, że podczas kursu języka polskiego jako obcego cudzoziemcy rozwijają wszystkie sprawności językowe: nie tylko mówienie i poprawność gramatyczną, ale także czytanie, pisanie i słuchanie.

Studenci obcokrajowcy po ukończeniu kursu języka polskiego na poziomie A1 potrafią – zgodnie ze standardami Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego – stosować potoczne wyrażenia i budować bardzo proste wypowiedzi służące zaspokajaniu konkretnych potrzeb życia codziennego, przedstawiać siebie i innych, zadawać pytania dotyczące życia prywatnego, miejsca zamieszkania, znajomych i posiadanych rzeczy oraz odpowiadać na

⁸ Niech żałuje ten, kto nie wyjechał. Rozmowa z Pier Giorgio Piga – studentem prawa i administracji Uniwersytetu w Sassari na Sardynii, rozmawiała E. Głocka, „Gazeta Studencka” 2010, nr 40, s. 7.

⁹ Zob. *10 lat Erasmusa w Polsce...*, s. 100.

¹⁰ Dane pochodzą z materiałów archiwalnych Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców UWM w Olsztynie.

podobne pytania, prowadzić prostą rozmowę pod warunkiem, że rozmówca mówi wolno i wyraźnie¹¹. I taki poziom znajomości języka polskiego zwykle studentom programu Erasmus wystarcza, gdyż – jak już zostało wspomniane – język polski nie jest dla nich, poza nielicznymi wyjątkami, narzędziem komunikacji międzykulturowej, a tylko elementem ułatwiającym komunikowanie międzykulturowe.

Poniżej przedstawiono jeszcze jedno zestawienie – liczbę studentów programu Erasmus uczących się języka polskiego od roku akademickiego 2005/2006 do roku 2011/2012. W wykazie podano pełne lata akademickie działalności Centrum, nie uwzględniono pojedynczych semestrów, czyli semestru letniego roku akademickiego 2004/2005 – pierwszego semestru funkcjonowania Centrum i semestru zimowego roku akademickiego 2012/2013 – kiedy nie było jeszcze danych o całym roku akademickim 2012/2013; do semestrów letnich poszczególnych lat akademickich dodano liczbę studentów kursów wakacyjnych, w tym EILC (tab. 2)¹².

Tabela 2

Liczba studentów programu Erasmus uczących się języka polskiego jako obcego w kolejnych latach akademickich

Rok akademicki (semestr letni i zimowy)	Liczba studentów
2005/2006	19
2006/2007	26
2007/2008	49
2008/2009	42
2009/2010	68
2010/2011	65
2011/2012	62

Z tabeli 2 wynika, że liczba studentów programu Erasmus uczących się języka polskiego jako obcego na UWM systematycznie wzrastała w kolejnych latach akademickich – od niespełna 20 osób (w roku 2005/2006), poprzez ponad 20 osób (rok 2006/2007), następnie ponad 40 osób (w roku 2007/2008 i 2008/2009), a w ostatnich latach ponad 60 osób (w roku 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012).

W niniejszym tekście nie jest – z założenia – poruszany temat trudności w nauce języka polskiego napotykanym przez studentów z poszczególnych krajów, ponieważ trzeba by analizować oddzielnie problemy językowe studentów z każdego kraju, wynikające z różnic między ich rodzimym językiem

¹¹ Zob. Opis poziomów biegłości językowej według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ), [online] <<http://www.sjo.agh.edu.pl/dane/ESOKJ.pdf>>, dostęp: 7.02.2013.

¹² Dane pochodzą z materiałów archiwalnych Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców UWM w Olsztynie.

a językiem polskim na wielu poziomach: fonetyki, leksyki, gramatyki¹³. Można natomiast powiedzieć, stosując pewne uogólnienie co do wszystkich studentów danej narodowości, że wśród wymienionych jako najliczniej uczących się języka polskiego, Włochów, Hiszpanów i Turków, najmniej problemów z nauką mają Włosi – dzięki podobieństwu fonetycznym obu języków, a także wielu włoskim zapożyczeniom leksykalnym obecnym w języku polskim¹⁴. Również Turcy radzą sobie nadszpiewanie dobrze z nauką polskiego, mimo tak wielu różnic między oboma językami. Najtrudniej – z wymienionych nacji – jest bez wątpienia nauczyć się języka polskiego Hiszpanom, którzy mają dużo problemów z polską wymową, nasza fonetyka jest dla nich wyjątkowo trudna.

Przeoglądając opinie studentów programu Erasmus o kursach języka polskiego, można zauważyć, że mimo dużego stopnia trudności nauki języka zdania młodych obcokrajowców o kursie i języku polskim są pozytywne. Oto kilka przykładowych wypowiedzi studentów¹⁵:

- Student z Włoch: „Oczywiście problemem był dla mnie język. Jest bardzo trudny, ale miło się go słucha. Chcę się go nauczyć w takim stopniu, w jakim to możliwe”.
- Studentka z Turcji: „Kurs polskiego nie był tak trudny, jak się tego wcześniej obawiałam”.
- Student z Turcji: „Kurs to był wielki eksperyment dla mnie, ale znam teraz trochę polski”.
- Studentka z Węgier: „Dobrze się bawiłam podczas nauki polskiego”.
- Student z Hiszpanii: „Wolę mówić po polsku niż po angielsku”.
- Studentka z Łotwy: „Chciałabym dowiedzieć się jeszcze więcej o polskiej historii i kulturze, ale z pewnością poczytam o tym sama”.
- Studentka z Wielkiej Brytanii: „Bardzo podobał mi się kurs polskiego. Na pewno będę kontynuowała naukę języka”.
- Student z Hiszpanii: „Podczas kursu większość z nas bardziej zainteresowała się językiem polskim i Polską”.
- Student z Włoch: „Naukę i znajomość języka polskiego uważam za jedno z najlepszych doświadczeń w czasie pobytu w Polsce [...]. Język polski nie jest łatwy i trudno nauczyć się go, siedząc samemu w pokoju przed monitorem komputera [...]. Trzeba mieć w sobie dużą motywację i ćwiczyć język codziennie z polskimi studentami, jak ja to robię”.

¹³ Przykładowo o trudnościach w nauce polskiego studentów tureckich można przeczytać w artykule: S. Przybyszewski, *Co o języku tureckim uczący języka polskiego jako obcego wiedzieć powinien*, w: *Polskość z daleka i z bliska...*, s. 13–21.

¹⁴ Zob. przykładowo M. Borejszo, *Zapożyczenia włoskie we współczesnej polszczyźnie*, Poznań 2007.

¹⁵ Opinie studentów pochodzą z materiałów archiwalnych Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców UWM w Olsztynie, przetłumaczone zostały z języka angielskiego na polski przez autorkę artykułu.

Warto też przyjrzeć się kwestii, jakie warstwy polskiej kultury – symbole, bohaterów, rytuały¹⁶ – znają przyjeżdżający do Polski młodzi cudzoziemcy. Czy grupy studentów obcokrajowców, uczących się w Polsce w kolejnych latach, znają te same elementy kultury polskiej, czy też ich postrzeganie naszej kultury ulega zmianie?

Wśród symboli kojarzących się studentom programu Erasmus z Polską i naszą kulturą najczęściej wymieniane są: śnieg, mroźna zima, piękne dziewczyny, alkohol i pierogi. Po porównaniu tych odpowiedzi studentów programu Erasmus z 2012 roku z odpowiedziami ich kolegów z 2008 roku okazało się, że część odpowiedzi jest taka sama, część zaś uległa zmianie. W 2008 roku młodzi obcokrajowcy pytani o symbole kojarzące im się z Polską i polską kulturą wymieniali także alkohol, czy wręcz wódkę, piękne kobiety, ale również symbole, które nie zostały wspomniane przez studentów w 2012 roku, a mianowicie: opłatek, Solidarność, katolicyzm, kościoły, biało-czerwoną flagę¹⁷ – a więc te związane z polską historią i religią, które uważane są zwykle, przynajmniej przez Polaków, za wyznaczniki polskości rozpoznawalne również poza granicami kraju. Szczególnie dla studentów z Turcji niektóre symbole naszej kultury nie są znane – przede wszystkim te o charakterze religijnym. Na przykład często podczas wycieczek krajoznawczych w ramach kursów EILC padają pytania o „takie małe jakby domki z figurkami i kwiatami”, czyli przydrożne kapliczki; zwykle odwiedzane kościoły są dla nich pierwszymi katolickimi obiektami sakralnymi, w których się znaleźli.

Zmiana w postrzeganiu symboli Polski i polskiej kultury przez kolejne grupy studentów programu Erasmus może wskazywać na to, że Polska – widziana jako kraj bardzo katolicki i będący motorem zmian w Europie Środkowo-Wschodniej związanych z obaleniem komunizmu – przestaje być w taki sposób postrzegana przez kolejne pokolenia młodych Europejczyków. Polska staje się dla nich po prostu jednym z nowych krajów Unii Europejskiej, bez religijnych i historycznych kontekstów i konotacji, które były bardzo czytelne jeszcze na przełomie XX i XXI wieku. Potwierdzają to także wnioski z publikacji Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji: „Dla wielu czy nawet większości przyjeżdżających do nas studentów, głównie z krajów zachodnioeuropejskich, ale także na przykład z Turcji, Polska – podobnie jak inne nowe państwa członkowskie UE – dopiero niedawno pojawiła się w tym miejscu, które przywykli nazywać Europą. Ta ciekawość wpisuje się więc przede wszystkim w nowe odkrycia geograficzne i na pewno też częściowo w [...] modę »Go East«”¹⁸.

Jeśli chodzi o bohaterów kultury polskiej, to zwykle przyjeżdżający do naszego kraju studenci programu Erasmus mają niewielką o nich wiedzę. O ile jeszcze w 2008 roku Lech Wałęsa był postacią rozpoznawaną przez pra-

¹⁶ Zob. G. Hofstede, G.J. Hofstede, *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, tłum. M. Durska, Warszawa 2007, s. 20.

¹⁷ Zob. M. Rólkowska, *Spotkanie w pół drogi – kilka uwag na temat komunikacji międzykulturowej w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: *Aspekty komunikacji w kształceniu polonistycznym*, red. J. Krawczyk, R. Makarewicz, Olsztyn 2010, s. 226–228.

¹⁸ *10 lat Erasmusa w Polsce...*, s. 98.

wie wszystkich studentów¹⁹, to już w 2012 roku niewielu studiujących obcokrajowców wiedziało, kim jest, co również potwierdza tezę, że Polska coraz mniej jest postrzegana przez młodych ludzi z Europy jako kraj, który zapoczątkował obalanie komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej. Oczywiście postacią wciąż rozpoznawalną jest Jan Paweł II²⁰, natomiast fakt, że Mikołaj Kopernik był Polakiem, budzi zwykle zdziwienie większości studentów, a Maria Skłodowska-Curie i Fryderyk Szopen są przez prawie wszystkich studentów cudzoziemców kojarzeni jako Francuzi, a nie Polacy. Okazuje się, że nawet najbardziej znani polscy nobliści – Henryk Sienkiewicz, Wisława Szymborska i Czesław Miłosz – są znani tylko nielicznym studentom programu Erasmus. (Co ciekawe, nawet studentom z Włoch nazwisko Sienkiewicz nic nie mówi, również Wisława Szymborska, która wielokrotnie bywała we Włoszech i której poezja była tłumaczona na język włoski, nie jest postacią, którą rozpoznają).

Wśród rytuałów kultury polskiej – a więc zwyczajów i tradycji – największe zainteresowanie młodych obcokrajowców wzbudzają nie te najbardziej znane i wciąż celebrowane, związane ze świętami religijnymi, jak na przykład: dzielenie się opłatkiem podczas Wigilii, święconka na Wielkanoc czy zapalanie zniczy na grobach w Dzień Wszystkich Świętych, choć i o tych słuchają z zainteresowaniem, ale te mające rodowód w zwyczajach słowiańskich: śmigus-dyngus, topienie marzanny czy noc kupały, a także stare zwyczaje ludowe, wciąż jeszcze, choć coraz rzadziej kultywowane – na przykład zatrzymywanie zegarów czy zasłanianie luster w domu, w którym zmarł człowiek. Zaciekawienie studentów programu Erasmus i pozytywną reakcję budzi też informacja o obchodzeniu wielu dni okolicznościowych w Polsce: Dnia Babci, Dnia Dziadka, Dnia Kobiet, Dnia Dziecka czy Dnia Nauczyciela. Natomiast fakt, że święta o proveniencji amerykańskiej zyskują coraz większą popularność wśród młodych Polaków – walentynki czy Halloween – nie został przez studentów obcokrajowców szczególnie entuzjastycznie przyjęty ani ich nie zainteresował.

To, że przyjeżdżający do Polski studenci programu Erasmus mają niewielką wiedzę o kulturze polskiej, w tym o polskich bohaterach, symbolach czy rytuałach, jest stwierdzeniem faktu, nie zaś zarzutem. Dlatego właśnie przede wszystkim na intensywnych kursach języka polskiego, czyli na kursach EILC, jest wystarczająco dużo czasu, aby w ich programie znalazły się prowadzone w języku angielskim wykłady na temat: historii Polski, polskiej kultury i sztuki, sławnych Polaków, polskich mediów, polskich tradycji i zwyczajów, życia społeczno-politycznego w Polsce. Daje to studentom już na wstępie, w pierwszym miesiącu pobytu w Polsce, dużą wiedzę i wiele informacji, które ułatwiają im późniejsze, swobodniejsze funkcjonowanie w życiu codziennym i w komunikacji międzykulturowej z Polakami. Jest to swego rodzaju „kulturowy welcome pack”, w który zostają wyposażeni. Również podczas kursów semestralnych studenci obcokrajowcy otrzymują informacje o kulturze pol-

¹⁹ Zob. M. Rólkowska, dz. cyt., s. 226–228.

²⁰ Zob. tamże.

skiej, choć w mniejszym wymiarze – gdyż nie na oddzielnych zajęciach, ale przy okazji nauki języka. Poza tym mogą oni podczas roku akademickiego sami uczestniczyć w obchodach wymienionych świąt i uroczystości (zwykle dla nich właśnie organizowane są także specjalne spotkania wigilijne i wielkanocne, których celem jest przedstawienie polskich tradycji).

Warto też zwrócić uwagę na fakt, że uczenie języka polskiego, a także kultury polskiej, studentów programu Erasmus jest łatwiejsze od nauczania studentów spoza Europy, gdyż w procesie tym można się odwołać do symboli, bohaterów czy rytuałów wspólnych dla kultury europejskiej, czytelnych dla mieszkańców różnych państw. Na przykład odwoływanie się do nazwisk znanych europejskich polityków, ikon europejskiej kultury wysokiej i popularnej, filmów czy też ważnych wydarzeń historycznych odczytywane jest bez problemu przez młodych ludzi z Europy, podczas gdy na przykład dla studentów z Arabii Saudyjskiej nie niosą one ze sobą żadnych lub prawie żadnych znaczeń²¹.

Studenci programu Erasmus pod koniec intensywnych kursów języka polskiego EILC, a więc po miesięcznej nauce polskiego w wymiarze około 120 godzin, wypełniają ankietę przyslaną do organizatorów kursów przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie, której ostatnie pytania dotyczą tego, jak oceniają kurs polskiego, w którym uczestniczyli, i co, w oparciu o swoje doświadczenia, radziliby potencjalnym studentom programu Erasmus ze swego kraju, jeśli chodzi o naukę języków obcych. Okazuje się, że na 119 osób, które wzięły udział w kursach EILC prowadzonych na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w latach: 2008, 2010, 2011 i 2012, aż 102 osoby oceniły intensywne kursy EILC bardzo pozytywnie, a 17 osób – całkiem pozytywnie. Oprócz tego, 97 młodych obcokrajowców po ukończeniu miesięcznego kursu stwierdziło, że potencjalnym studentom ze swojego kraju radziliby poza głównymi językami – angielskim, francuskim, niemieckim i hiszpańskim – uczyć się także rzadziej używanych języków, w tym polskiego. Tylko 12 studentów radziłoby uczyć się jedynie angielskiego – jako języka międzynarodowego, zaś 10 studentów – uczyć się tylko angielskiego, francuskiego, niemieckiego i hiszpańskiego²².

Zdecydowana zatem większość studentów programu Erasmus uczestniczących w kursach EILC (81,5%) uważa, że warto uczyć się języka polskiego jako obcego²³ – języka Unii Europejskiej, choć zdecydowanie rzadziej używanego i mniej popularnego niż angielski, niemiecki, francuski czy hiszpański. Polska jest postrzegana przez kolejne pokolenia młodych obcokrajowców jako jeden z nowych krajów Unii Europejskiej, bez religijnych i politycznych kontekstów,

²¹ Więcej na ten temat w: S. Przybyszewski, M. Rólkowska, *Językowe i kulturowe aspekty nauczania języka polskiego jako obcego studentów z krajów arabskich*, w: *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu dynamiki zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, red. J. Mazur, A. Małycka, K. Sobstyl, Lublin 2013, s. 185–193.

²² Dane z materiałów archiwalnych Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców UWM w Olsztynie.

²³ Zob. tamże.

które były bardzo czytelne jeszcze kilka czy kilkanaście lat temu (szczególnie po 1989 roku). Można także stwierdzić, na podstawie licznych rozmów przeprowadzonych ze studentami programu Erasmus, że dla nich atutami Polski są właśnie te elementy, które przez Polaków są często pomijane, zapominane lub wręcz nielubiane: mroźne zimy, nasza tradycyjna kuchnia czy zwyczaje wywodzące się z czasów praslówiańskich. Zaletą dla przyjeżdżających do Polski młodych obcokrajowców jest nasza odmienność kulturowa, a nie całkowite przyjmowanie i przejmowanie kultury Europy Zachodniej. To właśnie odmienność kulturowa jest jednym z zasadniczych elementów przyciągających studentów programu Erasmus do naszego kraju. Komunikacja międzykulturowa między nimi a mieszkańcami Polski już na wstępie ma więc duże szanse powodzenia ze względu na kilka czynników: bardzo życzliwi i otwarty stosunek większości Polaków do przyjezdnych studentów programu Erasmus, a ze strony większości studentów cudzoziemców – oczekiwanie różnic kulturowych, a nie podobieństw, a także uczenie się przez nich języka polskiego, choćby w stopniu podstawowym, co również ułatwia międzykulturowy dialog.

Bibliografia

- 10 lat Erasmusa w Polsce 1998–2008*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie, Warszawa 2008.
- Borejszo M., *Zapózyczenia włoskie we współczesnej polszczyźnie*, Poznań 2007.
- Hofstede G., Hofstede G.J., *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*, tłum. M. Durska, Warszawa 2007.
- Materiały archiwalne Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców UWM w Olsztynie. *Niech żałuje ten, kto nie wyjechał. Rozmowa z Pier Giorgio Piga – studentem prawa i administracji Uniwersytetu w Sassari na Sardynii*, rozmawiała E. Głocka, „Gazeta Studencka” 2010, nr 40.
- Opis poziomów biegłości językowej według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ), [online] <<http://www.sjo.agh.edu.pl/dane/ESOKJ.pdf>>, dostęp: 7.02.2013.
- Polskość z daleka i z bliska. Publikacja jubileuszowa z okazji pięciolecia działalności Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*, red. I. Ndiaye, M. Rólkowska, Olsztyn 2010.
- Przybyszewski S., *Co o języku tureckim uczący języka polskiego jako obcego wiedzieć powinien, w: Polskość z daleka i z bliska. Publikacja jubileuszowa z okazji pięciolecia działalności Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*, red. I. Ndiaye, M. Rólkowska, Olsztyn 2010, s. 13–21.
- Przybyszewski S., Rólkowska M., *Językowe i kulturowe aspekty nauczania języka polskiego jako obcego studentów z krajów arabskich*, w: *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu dynamiki zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, red. J. Mazur, A. Małycka, K. Sobstyl, Lublin 2013.
- Rólkowska M., *Spotkanie w pół drogi – kilka uwag na temat komunikacji międzykulturowej w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: *Aspekty komunikacji w kształceniu polonistycznym*, red. J. Krawczyk, R. Makarewicz, Olsztyn 2010.
- Rudzki M., *Nowa era Erasmusa*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 2012, nr 11.

Strona internetowa:

<http://www.erasmus.org.pl/odnosniki-podstawowe/o-programie>, dostęp: 7.02.2013.

S u m m a r y

Learning and perception of Polish language and Polish culture by “Erasmus” students as an aspect of intercultural communication

The main aim of the article is to present how many “Erasmus” students and from which countries were learning Polish as a foreign language at the University of Warmia and Mazury in Olsztyn (UWM) in years 2005–2012. The reason for analysing this subject are the two anniversaries of Erasmus programme: 25th anniversary in Europe (in 2012) and the 15th anniversary in Poland (in 2013). The archival materials of the Centre of Polish Culture and Language for Foreigners UWM in Olsztyn show how many foreign students, from which countries and at which level learned Polish and what their opinions about the Polish courses and Polish language were. The article also presents the symbols, heroes, habits and traditions of Polish culture experienced by Erasmus students. For these young foreigners, Poland is not the country which started the process of change in modern Europe with the defeat of communism, it is just a country which is one of the new members of the European Union – without the religious and historical contexts and connotations which were very obvious at the turn of the 21st century.